

Zápis o prvním ustavujícím zasedání Národní kulturní komise

18. 2. 1947, Praha

V úvodu schůze Z. Wirth popisuje cestu ke zřízení Národní kulturní komise a charakterizuje její hlavní úkoly. Dále vysvětluje pojem národního kulturního majetku, jehož správa náleží této organizaci. Poté předkládá plénu ke schválení seznam 48 hradů a zámků, které by měla Komise přijmout do své správy. Závěrečná diskuse je věnována především problematice převzetí těchto objektů.

Zápis o prvním ustavujícím zasedání Národní kulturní komise dne 18. února 1947 v poradním sále ministerstva školství a osvěty za předsednictví Dr. Z. Wirtha a za přítomnosti členů: Dr. Bryndy, Dr. Helferta, Dr. Janouška, Dr. Krále, R. Maximoviče, Dr. Morávka, Dr. Vl. Novotného, Ing. Pravence, Dr. Resla, Dr. Skalského, kontrolora J. Soukupa, Dr. Škorpila, Ing. Štorma, Dr. Vybírala, ministerského rady Patky. Za Dr. Rábla nastoupil Dr. J. Řezník jako zástupce ministerstva financí. Omluven Dr. Charvát, zastupující Státní plánovací úřad.

Sekční šéf Dr. Wirth zahajuje zasedání v 9, 15 hodin. Omlouvá pana ministra, který zasedání nemůže předsedati z vážných důvodů.

1. Uvádí složení Národní kulturní komise. Vysvětluje, že NKK přísluší správa a využití státního kulturního majetku. Vedle gremia jako vlastního reprezentanta správy, který podle statutu určuje směrnice a rozhoduje problémy, jsou 2 kanceláře: administrativní při ministerstvu školství a osvěty a kancelář technická při ministerstvu techniky. Rovnocennými členy Národní kulturní komise jsou znalci pro jednotlivé obory jmenovaní.

2. Cesta ke konečnému zřízení Národní kulturní komise byla dlouhá. Začala se v červenci 1945 dopisem pana presidenta republiky předsedovi vlády, který si přál, aby pro správu kulturního majetku byl zřízen fond. O věci bylo v ministerstvu školství a osvěty ihned jednáno. V srpnu dostaly resorty k vyjádření návrh ministerstva školství a osvěty na dekret presidenta republiky a byly konány s nimi 2 schůze, kde vše bylo dohodnuto. Avšak do 28. října 1945, kdy se končila lhůta k podpisování dekretů, se nedostala předloha k panu presidentovi, přes to, že pan president jevil o věc veliký zájem a několikrát se informoval o postupu. Národní kulturní komise musela tedy býti zřízena zákonem. V parlamentě již jednání pokračovalo rychle a

16. května 1946 je datován zákon o Národní kulturní komisi č. 137/46. Jednací řád a statut byl dán k vyjádření jednotlivým resortům ihned po vyjití zákona, ale až 7. listopadu mohlo ministerstvo školství a osvěty požádati příslušné resorty o souhlas k vyhlášení a opět po měsících jmenovaly jednotlivé resorty své zástupce. Zatím Národní kulturní komisi zastupovala památková komise² při ministerstvu zemědělství sestavená v r. 1945 ze zástupců ministerstva školství a osvěty a ministerstva zemědělství. Řešila jednotlivé případy a vyřizovala vše, co nemohlo počkati. Během této doby prohlédla 185 zámků a některé z nich připravila k převzetí novými nabyvateli.

3. Je potřeba promluvit o úkolech Národní kulturní komise. Jde o správu majetku konfiskovaného (dekret č. 12/45, kterým byl konfiskován zemědělský majetek a obdobné nařízení č. 104/45 Slovenské národní rady, dále dekret č. 108/45, kterým se konfiskuje jiný majetek Němců, Maďarů atd.).

Vedle toho spravuje Národní kulturní komise státní kulturní majetek ostatní, t. j. majetek, který ministr školství a osvěty označí, ať jej spravuje kterýkoli resort. Každý má povinnost tento majetek vydati. Kompetence Národní kulturní komise je tedy rozsáhlá. Nejde o centralisaci tohoto majetku. Je to jen usměrňování, aby byl majetek určitým způsobem spravován i využit. Zákon nám dává právo, aby tento majetek mohl být svěřen do správy. Je na nás, abychom v tom směru pracovali co nejdříve.

4. Jak vznikl tento majetek státu?

Do 18. století neměl stát kulturní majetek, protože jej vlastnil jen král, země, šlechtici. Teprve v 18. století pomalu nabývá stát uměleckého majetku (tvoří si podstatu). V r. 1784 Josef II. konfiskuje kláštery, ale jejich majetek byl rozplýtván, poničen. V r. 1811 přišel druhý přírůstek při státním krachu. Mnoho věcí bylo tehdy vykoupeno. Dalším přírůstkem státního kulturního majetku byly nálezy v 19. století. Nejdůležitější jsou praehistorické nálezy při stavbě státních drah. Dále to byl sběr kovů ve válce 1918, pak drobné nákupy rakouského ministerstva kultu a vyučování. Vedle toho ovšem stále ještě ty největší poklady byly majetkem císaře (dvorní musea). Státu nepatřilo Národní museum ani Obrazárna vlasteneckých přátel umění.

Po zániku Rakouska převzala republika velmi málo. Byly to sbírky ve školách, některé depoty v ústavech, ale hlavně zkonfiskované statky habsburské. Vinou politiky tato konfiskace zůstala bez užitku pro kulturu. Dnešní přínos zkonfiskovaného majetku je neobyčejný. Ale tím

i naše odpovědnost za tento kulturní majetek je větší. Všichni ručíme za tento majetek, aby byl řádně využit.

5. Jak je tento majetek velký?

Zkonfiskováno je na 500 zámků, mnoho vil, bytů, činžáků, plno majetku je ve skladištích. Jaká je kvalita tohoto majetku? Pokud se týče architektury, můžeme být spokojeni. Je možno ze zkonfiskovaných budov sestavit sbírku vývojovou, která nás bude reprezentovat. I pokud se týče, interiérů máme mnoho. Mobiliáře je proti architektuře málo. V obrazech je niveau velmi nízké. Vynikající je grafika, nízká je plastika. Umělecké řemeslo dosahuje částečně vysokého niveau. Velkým bohatstvím jsou knihovny a archivy, patrimoniální i rodinné.

Toto vše dostává dnes jiný podklad existence (přerod všech vztahů k majiteli, půdě, kraji) i novou kulturní funkci. Je tedy třeba nabytý majetek podchytili pro tuto novou kulturní funkci, všeobecný prospěch a důsledné počestění. Když jsme dovedli věci zkonfiskovat, musíme je udržet, musíme se postarat o jejich nové využití.

6. Národní kulturní komise má převzít jen to nejlepší, a sice bez peněžité náhrady a bez všech břemen. Majetek převzatý bude ovšem oceněn, aby bylo zjištěno, co znamená po stránce hmotné záchrana tohoto majetku. Nemůžeme ovšem převzít všechny zkonfiskované zámky, nýbrž nejvýše 10 %, a to nejvyšší kategorie. Všechny ostatní zámky musí sloužit novému životu. Pokud se týče mobiliáře, bude sotva převzato 10 %. Knihovny budou zatím převzaty všechny, neboť bude nutno vybrat z nich všechnu vědeckou literaturu. Dále bude třeba především saturovat mobiliářem oněch 10 % stavebních objektů.

Z městských paláců přicházejí v úvahu objekty ve větších sídlech. V Praze to bude palác Kinských, kde bude umístěna Národní galerie, palác Valdštýnský, Nostický, po případě Colloredo-Mansfeldský.

Dále je zde velká oblast pozemků, které mají význam přírodní rezervace atd. Především tu jde o panství Lednice, Valtice a Břeclava[!]. Tato přírodní oblast je unikem po stránce fauny, porostu atd. Dále jsou to Ratibořice, které mají nejen význam jako přírodní rezervace, ale kde spolupůsobí i citový vztah k památce Boženy Němcové.

Z ostatního majetku přichází v úvahu: ze zkonfiskovaného majetku habsburského např. Ploskovice a Zákupy, nebo z nekonfiskovaného Křivoklát, Kratochvíle a konečně i Karlštejn.

7. To je zhruba program, který nutno vykonat. Akutní je dnes dvouletka. I my si musíme vytýčit zde svůj dvouletý plán. Je nutno zřídit obě kanceláře (administrativní při ministerstvu

školství a osvěty a technickou při ministerstvu techniky), převzít vybraný kulturní majetek řádnými právními akty a technicky jej zabezpečiti. Nábor personálu pro správu tohoto majetku bude důležitý stejně jako výběr a sběr mobilií ze všech zkonfiskovaných objektů a jejich evidenční inventarisace, na jejímž základě budeme objekty přejímati. Až toto bude zhruba do konce dvouletky vykonáno, nastane vlastní tvořivá práce Národní kulturní komise. Bude to rozdělení a přidělení kulturního materiálu vědeckým ústavům, museím. Do zámků se shromáždí knihovny, oblastní archivy, rodinné sbírky bývalých majitelů. Nebudeme tím chtít udržovat tradice degenerované šlechty, ale je naší kulturní povinností postarati se o takové její památky, které jsou dokladem její kultury. V některých zámcích budou zřizována speciální musea (museum koně ve Slatiňanech). Bude nutno se starati nejen o využití nabytého kulturního majetku, ale i o jeho propagaci (monografie, brožury).

8. Z této první schůze měli bychom předložiti panu ministru školství a osvěty první seznam majetku, který se ve smyslu zákona pokládá za kulturní majetek a o jehož přidělení do správy Národní kulturní komise musí býti požádáno. Při tom rezervace, stavební objekty (hrady, tvrze atd.) a pozemky památkového charakteru je možno přesně určit a dohodnouti se s dnešními jejich správci o jejich převzetí. Pokud jde však o věci movité, jednotlivé předměty a sbírky, označí je k převzetí předseda Národní kulturní komise na základě písemného zmocnění panem ministrem.

Druhým úkolem komise bude dávatí směrnice pro zajišťování, sběr, konservaci a využití majetku, stanoviti program komise pro příští období a připraviti návrh rozpočtu na příští rok.

Také má komise právo navrhnouti ministerstvu školství a osvěty určité movité předměty ke zcizení. Komise dále dozírá na činnost kanceláří, pověřuje členy odbornými úkoly, převezme evidenci státního uměleckého majetku od Národní galerie a bude vydávati potřebné publikace.

Nejdůležitějším dnešním úkolem je navrhnouti panu ministrovi školství a osvěty k převzetí do správy Národní kulturní komise, jichž seznam jsem Vám předložil.

a/ Z objektů středověkých jsou to:

Jindřichův Hradec

Frydlant

Horšův [!] Týn – zámecká kaple z 13. stol.

Blatná a Švihov – typické vodní tvrze

Hrubý Rohozec

Nové Hrady – jde o starý zámek, u kterého je příkop hluboký 10 m se zdvihacími mosty

Pernštejn – perla našich hradů, dosud v původním stavu

Šternberk

Buchlov – i se sbírkami

b/ Objekty renesanční [!]:

Nejkrásnější objekty jsou: Litomyšl, Náměšť nad Oslavou, Velké Losiny, Bučovice. Jediným příkladem rané renaissance [!] je Telč. Velké Losiny jsou jediným zámekem, který má zachovaný renesanční [!] interiér a který nedopatřením v seznamu chybí.

c/ Barokní objekty:

Náchod – sice v jádru renesanční [!], ale zevně barokní

Libochovice – jsou vzácným dokladem ranního období stylu

Mnichovo Hradiště – pro celkovou dispozici v I. kategorii

Klášterec nad Ohří – bohužel zpusťosený v porevoluční době

Plumlov – nedostavěný (doklad šlechtického amaterismu v architektuře)

Bruntál – jediný barokní objekt ve Slezsku

Jemniště – zámek s nádhernou dispozicí

Krásný Dvůr

Hořovice – silně poničený zámek

Veltrusy – nejlepší doklad centrální dispozice zámecké

Jaroměřice – velmi zničen, ač jinak bohatě vyzdoben

Milotice – sešlý, ale významný malbami

Buchlovice – krásně udržován, zajímavý doklad zpožděné dispozice

Slavkov – značně poničen

Vizovice - nejlepší doklad pozdního baroka

Dobříš – jedinečně udržený rokokový park, doklad přímého vlivu francouzského k nám (dnes je užíván Syndikátem spisovatelů)

Kozel – rozkošný doklad slohu Ludvíka XVI.

Dačice – použije se jen průčelního křídla

Liblice – vynikající dispozice

Valtice – ještě v r. 1938 byl přímo přeplněn mobiliárem. Dnes je úplně prázdný.

K seznamu je třeba ještě připojiti Lysice po upozornění Ing. Pravence.

d/ Objekty z období empiru a romantiky:

Ratibořice – raně barokní objekt v rámci empírového přírodního parku

Velké Březno – zámek je značně poničen

Kynžvart – doklad kultury přecházející z empiru do romantiky. Je zde umístěno museum

Rožmberk – doklad romantického hnutí

Sychrov – řezbářské dílo, doklady rodiny Bušků, doklady romantického goticismu v Čechách a na Moravě

Žleby – doklady romantického goticismu v Čechách a na Moravě

Hrádek u Nechanic – taktěž

Lednice – taktěž

Vízmburk – druhé rokoko

Bouzov – zámek Německých rytířů. Koncem 19. století byl zámek přestaven jakogotický hrad – opožděný kulturní projev.

e/ Reservace:

Oblast bývalého panství Břeclava [!], Lednice a Valtice. Před 1/2 rokem byla svolána do zámku lednického schůze, jejíž rozhodnutí vyznělo v ten smysl, že je nezbytné, aby tato oblast zůstala jako celek a veškeren výnos byl použit k jejímu udržování. Hospodaření bude svěřeno Státním lesům a statkům. Bude zřízeno kuratorium z odborníků, které bude dávat směrnice pro hospodaření. Další oblastí jsou Ratibořice (údolí Úpy s přilehlým lesem), kde bude postupováno podobně. Dále pak je to háj Chropotín a Mochov u Opočna.

Poté hovoří pan sekční šéf Wirth o zámku Kačina. Tento zámek, nejkrásnější objekt empírový, nebyl zkonfiskován. V r. 1940 byl ještě dokonale vybaven, dnes je však úplně prázdný. Je třeba, aby v něm bylo zřízeno empírové museum. Majetek patří hraběti Thunovi, italskému příslušníku, jest však úplně prodlužen. Je tedy naděje, že bude pro Národní kulturní komisi získán.

Místopředseda Národní kulturní komise Ing. Štorm se táže, zda budou při zámcích též spravovány parky.

Dr. Wirth vysvětluje, že parky nelze administrativně oddělit od zámků.

Ing. Štorm se dotazuje, zda by nebylo možno převzít zámek v Chlumci.

Ing. Pravenec oznamuje, že tento zámek jest velmi zničen a nelze jej bez ohromného nákladu opravit.

Dr. Brynda žádá o sdělení, co bude učiněno se zámky knížete Schwarzenberkovy jižních Čechách.

Dr. Wirth vysvětluje, že tyto zámky nejsou zkonfiskovány a že je v proudu akce jejich zachování v celku a ve správě země české.

Dr. Řezník se ujímá slova. Zastupuje ministerstvo financí za Dr. Rábla, který byl služebně odvolán.

Upozorňuje, že není třeba spíchat s prodejem čokoliv ze zkonfiskovaného materiálu do ciziny. Nedoporučuje prodávati ani nacistickou literaturu. Národní kulturní komise by měla míti vliv na všechny zámky, nejen na ty nejlepší, aby zabránila rozprodávání věcí soukromníků atd. Upozorňuje též na to, že podobné schůze, jako byla v Lednici, jistě stojí mnoho peněz, je-li zváno tolik zástupců.

R. Maximovič však konstatuje, že nebyl podán neúředními účastníky ani jeden cestovní účet.

Dr. Wirth – počet zástupců na této schůzi jenom zdůrazňuje důležitost jednání.

R. Maximovič – místní občané prohlásili, že se vzdají přídelu půdy, bude-li rezervace utvořena.

Slova se ujímá opět

Dr. Řezníka hovoří o důležitosti získání prostředků k plnění úkolů Národní kulturní komise. Dále navrhuje, aby bylo počítáno při přijímání zaměstnanců na lidi zmrzačené.

Ing. Štorm upozorňuje, že ministerstvo techniky nemá v rozpočtu žádnou položku pro Národní kulturní komisi, přesto že žádalo o 20 mil. Kčs.

Dr. Řezník navrhuje, aby potřeba byla hrazena z kapitoly 28, tj. UNRRA.

Dr. Morávek vysvětluje, že ministerstvo školství a osvěty upozorňovalo, že bude proministerstvo techniky třeba dáti do rozpočtu položku pro Národní kulturní komisi. Po delší debatě navrhuje

Dr. Brynda, aby Národní kulturní komise sestavila rozpočet na r. 1947 a aby zástupci ministerstva školství a osvěty a ministerstva techniky se dohodli s ministerstvem financí o získání úhrady z prostředků UNRRA.

Dr. Wirth však říká, že ministerstvo financí trvá na tom, aby úhrada byla brána jen z rozpočtu ministerstva školství a osvěty a ministerstva techniky.

Dr. Řezník žádá, aby porada konstatovala, že nemá prostředky pro stavební udržovací úkoly Národní kulturní komise a že o ně žádá ministerstvo financí.

Dr. Wirth vysvětluje Dr. Řezníkovi k jeho otázce o nacistické literatuře, že každá knihovna bude takovými knihami saturována, ale všechny ostatní, kterých je veliké množství, mohou být prodány. Národní kulturní komise ostatně bude míti ještě o knihách zvláštní poradu. Pokud se

týče nábytku, lze jej velké množství také prodati, neboť není originální. A konečně vysvětluje, že jako zaměstnanci převzatých zámků budou přijati bývalí zaměstnanci těchto zámků, kteří jsou dnes bez prostředků a mají přednostní právo.

Poté

Ing. Štorm žádá, aby se přikročilo k hlasování o návrhu zámků k převzetí Národní kulturní komisi.

Dr. Wirth zdůrazňuje, že seznam byl sestaven po zralé úvaze.

R. Maximovič ještě dodatečně žádá, aby do seznamu přírodních rezervací byl pojat též Moravský Kras (velkostatek Blansko – Rájec).

Dr. Brynda upozorňuje, že toto bude velmi těžké, neboť celý majetek nebyl zkonfiskován. Doporučuje s touto záležitostí posečkat.

R. Maximovič zdůrazňuje, že navrhuje jen část zkonfiskovanou, načež s jednomyslným souhlasem Národní kulturní komise připojuje předseda oblast Moravského Krasu (velkostatek Blansko – Rájec) k seznamu navržených objektů k převzetí Národní kulturní komisi.

Ing. Štorm navrhuje, aby příjem, plynoucí ze zámků, byl shromažďován do zvláštního fondu.

Dr. Wirth vysvětluje, že podle předpisu příjem musí plynouti do státní pokladny.

Dr. Řezník vysvětluje stanovisko ministerstva financí ke tvoření fondů. Navrhuje, aby příjem byl shromažďován do zvláštního titulu.

Po té Dr. Wirthse táže přítomných, zda souhlasí s předloženým návrhem na převzetí vybraných objektů?

Návrh byl jednomyslně schválen.

Zástupce Fondu národní obnovy Dr. Král navrhuje, aby bylo ze strany Národní kulturní komise dbáno na poučení odhadců uměleckého majetku.

Dr. Wirth vysvětluje, že budou prováděny inspekce a kromě toho konservátoři ministerstva školství a osvěty budou odhadcům k dispozici.

Dr. Morávek dodává, že směrnice v této věci nejsou dosud Fondem národní obnovy vydány. Mají být podle nich zřízeny oblastní odborné komise.

Dr. Řezník opět zdůrazňuje, že není třeba chvátat s prodejem.

Administrativní kontrolor Soukup vysvětluje situaci Národního pozemkového fondu a dokládá nutnost brzkého prodeje některého mobiliáře.

Dr. Helfert doporučuje, aby museum ve Vizovicích dostalo tamní zámek k užívání, neboť nemá vhodných místností.

Dr. Wirth oznámil, že museum již místo v zámku dostalo, tak jako mnohá jiná musea, např. Kopidlno, Teplice-Šanov aj.

Též Dr. Skalský žádá, zda by nebylo možno umístiti některá oddělení musea v některém pražském paláci.

Poněvadž nebylo dalších dotazů, děkuje předseda přítomným a končí o 13 hodině první ustavující schůzi.

Zapsala:

I. Komendová

ÚDU AV ČR, Praha, OD, fond NKK, kart. VII, inv. č. 114; opis originálu, strojopis